

**RAZVOJ PRIVATNIH KOLEKCIJA/MUZEJA U VOJVODINI -
OSNOVA ZA MALI I PORODICNI POSAO**

Izveštaj sa okruglog stola

Organizator projekta: Balkankult Fondacija

Podrška: Pokrajinski sekretarijat za kulturu

Rukovodilac projekta: Dimitrije Vujadinović

Koordinator: Danijela Aćimov

Mesto realizacije: SPENS, Novi Sad

Vreme realizacije: 02. decembar, 2009.

Ključne reči: privatne kolekcije, kulturne industrije, partnerstvo javnog i privatnog sektora, kulturni turizam, razvoj lokalne sredine

Na okruglom stolu učestvovali su: prof. dr Goran Petković, državni sekretar za turizam u Ministarstvu ekonomije i regionalnog razvoja, akademik Olga Hadžić, prof. dr Dragan Bulatović, šef Katedre za muzeologiju na Filozofskom fakultetu u Beogradu, Dragan Srećkov, pomoćnik pokrajinskog sekretara za kulturu Vojvodine, mr Hristina Mikić, profesor Više poslovne škole u Novom Sadu, Branislav Savić, direktor projekta Kreativna ekonomija u zapadnoj Srbiji, Milica Vračarić, direktorka Alma Mons d.o.o, Nenad Stefanović, urednik

Politike, Slobodan Jeremić Jeremija, osnivač Muzeja hleba Jeremija, Bogdan Erdeljan iz Muzeja zaboravljenih umetnosti Manual, Dula Vanja iz Etnografske kolekcije u Đurđevu, Dejan Kragić, kolekcionar istorijskih predmeta, Željko Komnić, kolekcionar igračaka i opreme za decu, Svetozar i Novka Kačar, kolekcionari narodnih nošnji, Marija Dondur sa Imanja Vizić, Miroslavu Keveždi, direktor Zavoda za kulturu Rusina i Šandor Kiš iz Društva filatelista. Ispred Balkankult fondacije, koja je pripremila ovaj razgovor, učestvovali su direktor Dimitrije Vujadinović, istovremeno i medijator okruglog stola, i koordinator projekta Danijela Aćimov.

Privatne zbirke predstavljaju **ogroman neiskorišćeni fond**. To je čitav blok kulture koji jednostavno ne živi. Odnosno, živi na margini neke naše svesti. U ovom trenutku, na osnovu istraživanja, postoji više od 50 relevantnih privatnih kolekcija u Vojvodini.

Zbirke u privatnom vlasništvu deo su šireg konteksta kolekcionarstva koji se kreće od starih i retkih umetničkih dela, do različitih kolekcija i predmeta za svakodnevnu upotrebu.

Te zbirke nisu uključene u život, nepoznate su široj javnosti i nepristupačne, ljubav čoveka koji je to napravio nije dovoljna. Neophodna je inicijalna društvena podrška kako bi zbirke ušle u kulturni život, odnosno njihovo izlaganje postalo oblik preduzetništva (kulturne industrije) u našoj sredini.

To je i zaključak okruglog stola na temu »Razvoj privatnih muzeja u Srbiji«, koji je održan 3. decembra 2007. u Vukovoj zadužbini u Beogradu.

Stavljanjem privatnih zbirki na uvid javnosti, celokupna postojeća kulturna ponuda u Vojvodini nesumnjivo bi dobila nove atraktivne sadržaje.

.

U izuzetno živoj i konstruktivoj atmosferi razgovarano je o mnogim bitnim aspektima razvoja privatnih muzeja/kolekcija u našem realnom kulturnom i privrednom okruženju, odnosno promociji vrednosti privatnih kolekcija, kao kulturnih resursa u kontekstu privrednog razvoja. Većina izlaganja i diskusija je sadržala je nekoliko ključnih tema: **privatne inicijative i strategija razvoja kulturne politike; stanje u kolekcionarstvu; pravna regulativa; ekonomsko pozicioniranje; izrada studije izvodljivosti**.

Strategija kulturnog razvoja i podrška privatnom sektoru u kulturi

Tema privatnog vlasništva u kulturi je danas izuzetno aktuelna i zato je većina izlagača i učesnika u razgovoru na određeni način ukazivala na **povezanost kolekcionarstva**, odnosno otvaranja kolekcija za dostupnost javnosti i **kulturne politike**.

Posebno je na ovu povezanost i njenu kompleksnost ukazao Dragan Srećkov,

pomoćnik pokrajinskog sekretara za kulturu. On je istakao da se Pokrajinski sekretarijat za kulturu ne oslanja samo na ustanove kulture čiji je osnivač, već i na **nevladin i privatni sektor**.

Smatramo da samo uz vašu saradnju, saradnju kolekcionara, možemo da napravimo dobru strategiju kulturnog razvoja i kulturne politike, istakao je pomoćnik pokrajinskog sekretara za kulturu.

On je i direktno pozvao kolekcionare da konkurišu za sredstva iz Pokrajinskog budžeta za kulturu: Prvi konkursi biće objavljeni već u januaru mesecu. *Pokrajinski sekretarijat za kulturu je servis, organ uprave čiji je cilj da stvori klimu u kojoj će i privatne ustanove kulture imati isti tretman kao i druge institucije* - naglasio je Dragan Srećkov.

Stanje u oblasti kolekcionarstva u Vojvodini

Na osnovu pilot istraživanja došlo se do podataka da u Vojvodini postoji više od 50 privatnih zbirki, koje su manje-više poznate u lokalnoj sredini. Istraživanje je urađeno na slučajnom uzorku od 10 kolekcija.

Zbirke u Vojvodini odlikuju se **raznolikošću** kako po koncepciji tako i po prikupljenim artefaktima. Kada je reč o vremenu prikupljanja predmeta, najduži period je 30, a najkraći 10 godina, ali sve to govori u prilog istrajnosti i upornosti kolekcionara. U vojvođanskim kolekcijama ima od 100 pa sve do 15.000 predmeta, u proseku oko 3.000. Dve trećine ispitanika je izjavilo da nema uslove za stalnu postavku,.

Ove kolekcije je videlo dosta ljudi, dve trećine ispitanika smatra da je reč o broju posetilaca iznad hiljadu. Tri četvrtine ispitanika nema uslove za stalnu postavku i većina je izjavila da je pokušala da dođe do prostora, vodila pregovore sa lokalnim vlastima, ali na žalost nije došlo do pomaka, - rekla je Danijela Aćimov, koja je radila pilot istraživanje. Na pitanje - da li bi bili spremni da se registruju kao muzej, većina je odgovorila pozitivno, voljni su da se registruju, bilo kao fondacija ili zbirka. Deo bi se rado pridružio lokalnim muzejima ili drugim obrazovnim i kulturnim institucijama, npr. školama. Kod dela ispitanika je prisutna i nedovoljna informisanost, kao i to da nemaju još uvek pravi koncept za svoju kolekciju i još uvek se traže.

Na važnost razdvajanja privatnih kolekcija prema kriterijumima koji bi podrazumevali **vrednovanje** na osnovu samih predmeta, kao što su **umetnička dela** i ona koja se vrednuju **konceptualno**, ukazala je mr Hristina Mikić.

Branislav Savić je naglasio da su određeni kolekcionari spremni da snagom svoje ličnosti privuku posetioce, odnosno da je jedna od definicija **kreativne ekonomije** da je to ekonomija doživljaja. *U tom slučaju, ako objektivno kolekcija nema izuzetno veliku vrednost, ali ima visok stepen doživljaja, ima svoj šarm, i ako je vlasnik ili neki od njegovih članova*

porodice, sposoban da predstave kolekciju, onda ona dodatno dobija na vrednosti, naglasio je Savić.

Prof. dr Dragan Bulatović skrenuo je pažnju kolekcionarima da nije dovoljno samo sačuvati određeni predmet, na primer neku tašnu, već je bitno sačuvati čitav proces njene nekadašnje proizvodnje. Vrednost nemaju predmeti koji su se zatekli u muzeju kao takvi, već koncept **integralne zaštite** podrazumeva da je taj predmet deo određenog enterijera, koji prikazuje određeni nivo, obeležava određeni status u društvu ili ga rekonstruiše, prikazuje određeni ukus, obrazovanje, ugled i slično, je predmet je samo dodatak rekonstruisanju načina života. *Dakle, danas je to moda*, istakao je prof. Bulatović, *kako sačuvati celinu koja integriše stvarnost. I zato su kolekcionari dragoceni za svoju socijalnu zajednicu.*

On je zaključio da socijalna zajednica kolekcionare mora da podrži, ali ne tako što će od njih tražiti da naprave muzeje kao propale institucije, koje podrazumevaju da u njima zaposle nekoliko eksperata, kustosa i drugog stručnog osoblja za čije će otvaranje radnih mesta imati enormne izdatke. Potrebno je da se kolekcionarima, koji žele da svoje kolekcije **formalno-pravno** registruju, obezbedi - od strane ustanova kulture - stručni tim koji će im biti na raspolaganju, ali da plate tog tima finansira država. Takvi stručnjaci bi trebalo da budu plaćeni da izlaze na teren i pomažu privatnim kolekcionarima.

U kontekstu stanja u kolekcionarstvu mr Hristina Mikić je naglasila da većina tih kolekcija nije sistematizovana, niti ima prateću dokumentaciju za izlaganje. Na osnovu prethodnog razgovora, pre dve godine u *Vukovoj zadužbini*, mogla bi se izdvojiti tri najvažnija problema u ovoj oblasti - **prostor**, zatim način **upravljanja** kolekcijama i obezbeđivanje **finansijskih sredstava** za prostor i kategorizaciju predmeta. Bitno je uraditi i analizu finansijske **održivosti** promocije i pokazivanja, eksploatacije tih kolekcija, naglasila je Hristina.

Pravna regulativa

Prisutni su se složili da je zakonska regulativa u oblasti privatnog preduzetništva u kulturi nedorečena, a poseban problem jeste što već postojeću legislativu ne prate i jasna i efikasna finansijska, poreska i carinska regulativa.

Goran Petković, državni sekretar za turizam naglasio je da Vlada Srbije priprema proces aktivnosti koje se zovu redukcija ili popularno "giljotina" propisa u našoj zemlji, pa je ovo pravi trenutak da se ukaže na besmislenost nekih **zakonskih akata** u ovoj oblasti.

Prof. dr Dragan Bulatović je posebno označio probleme u aktuelnoj zakonskoj regulativi koja se tiče zaštite kulturnih dobara i istakao je da zakon mora da propiše da se štiti delatnost u kulturi, tj, delatnost koja se odnosi na zaštitu kulturnih dobara, drugim rečima, država mora da brine o nacionalnom interesu.

U tom kontekstu Branislav Savić je ocenio da *Zakon o kulturi* nameće obaveze i donosi malo mogućnosti. Zato je bitna diversifikacija ponude, a cilj je da se zaradi što više i da posao opstane.

Ekonomске perspektive

Ideje i želje, odnosno kolekcionarstvo, mogu biti izraz kreativnosti i ličnog napora, ali ako nemaju finansijsku utemeljenost završavaju daleko od realizacije u punom obimu. Zato je i osnovno pitanje koje se postavilo - kako da se povežu kolekcionarski hobi u kojem se nesumnjivo prepliću kultura, očuvanje kulturne baštine, strast za prikupljanjem, kao i želja da se zbirke prikažu javnosti, sa privredom i da se ova oblast učini poslovno uspešnom. Upravo ovoj temi učesnici su posvetili najviše vremena.

Prof. dr Goran Petković, državni sekretar za turizam, istakao je važnost zbirki i njihove valorizacije, kao i njihove **upotrebne vrednosti** posebno u razvoju **turizma**. *Drugim rečima, ekonomska isplativost svakog projekta je vrlo važna i bitno je savladati taj jaz između onoga što treba uložiti i onoga što treba vratiti. I to bi mogla da bude uloga države - da se urade prostorni, urbanistički planovi, što bi pomoglo da se dođe do nekakve finansijske strukture u kojoj bi bilo moguće ostvariti projekte muzeja i kolekcija*, - rekao je Petković.

Da je ekonomska isplativost privatnih kolekcija moguća dokazano je u pilot projektu koji je na konkretnom primeru Muzeja igračaka iz Sremske Kamenice uradila mr Hristina Mikić. Rezultati tog istraživanja su pokazali da bi uz jednokratno ulaganje od 13.000 evra i pokrivanje početnih režijskih troškova od 3.000 evra izložena kolekcija bi već za oko šest meseci bila samoodrživa, a sekundarni prihodi šire zajednice proračunati su na između 300.000 i 400.000 evra godišnje.

Sa ovim primerom složila se i Milica Vračarić naglasivši da posao sa kolekcijama može da bude profitabilan.

Akademik Olga Hadžić smatra da je isplativost u toj oblasti izuzetno složeno pitanje i da bi bilo veoma teško razviti preduzetništvo u ovoj sferi.

Na važan aspekt ekonomske **samoodrživosti** ukazao je Dimitrije Vujadinović akcentirajući da, na žalost, u ovom trenutku ne postoje nikakve ozbiljnije fiskalne i poreske stimulacije za ulaganja u kulturu. *Trebalo bi videti kako se to radi u svetu, i samo primeniti te propise. Naš Zakon o kulturi visi u vazduhu, ne prate ga određena druga zakonska i finansijska dokumenta i propisi* - rekao je Vujadinović.

O važnost i odnosa privatno-privatno govorio je Branislav Savić i naglasio značaj osnivanja **klastera** i **umrežavanja** privatnih kolekcionara.

Kokretan primer saradnje privatno-privatno, kao i problema sa kojima se ova saradnja suočava, izneo je Bogdan Erdeljan objasnivši koncept *Muzeja zaboravljenih umetnosti*, koji je osnovalo preduzeće *Manual* iz Novog Sada.

Studija izvodljivosti

Svi prisutni su se složili da je neophodno u sledećem koraku uraditi analizu finansijske održivosti promocije i pokazivanja kolekcija.

U tom kontekstu Dimitrije Vujadinović je naglasio da je posle dva održana okrugla stola - prvog u Beogradu 2007. godine i ovog drugog u Novom Sadu, neophodno otići korak dalje i uraditi bazu podata o privatnim kolekcijama i zbirkama, odnosno mapirati sve kolekcije koje su vredne sa stanovišta izlaganja, a čiji vlasnici žele da ih prikažu javnosti. Na osnovu podataka iz baze trebalo bi uraditi studije izvodljivosti za prve tri godine na nivou opšteg fenomena, kao i za odabrane pojedinačne slučajeve.

Marija Dondur je ukazala na tri sadržaja koji bi se morali naći u budućim studijama izvodljivosti. *Predlažem da se za **studiju izvodljivosti**, za koju smatram da je apsolutno neophodna, napravi mali tim koji bi imao dva do tri člana, eksperta, koji bi između ostalog objasnili kolekcionarima sve **pravne mogućnosti** organizovanja i kako mogu da posluju. Drugi problem tiče se **ekonomskog aspekta**. Bilo bi dobro da nam stručnjaci ukažu na mogućnosti ekonomske isplativosti našeg posla. Treći problem je u vezi sa **valorizacijom zbirke**. Moramo da znamo da li one uopšte vrede i koliko vrede* - istakla je Marija Dondur.

Zaključak

Pripremljena izlaganja i veoma konstruktivni predlozi koji su se čuli na okrugom stolu *Razvoj privatnih kolekcija u Vojvodini - osnova za mali i porodični posao*, značajan su doprinos pripremi za mapiranje atraktivnih kolekcija u Vojvodini i izradi studije izvodljivosti u kontekstu mogućnosti za otvaranje malog i porodičnog posla i obogaćivanja kulturnog života lokalnih zajednica i Vojvodine u celini.

Na to su eksplicitno ukazali i sami rezultati pilot istraživanja: izražena je dobra volja i spremnost vlasnika zbirke/kolekcija da sarađuju sa stručnjacima, ustanovama kulture, kao i sa republičkim, pokrajinski i lokalnim javnim institucijama; postoji raznovrsnost inicijativa, ideja i predloga kao i želja za konkretnim rešenjima, uz umereni optimizam.

Dobru volju i spremnost na saradnju pokazali su i predstavnici državnih organa.

Balkankult fondacija nastaviće da radi na ovom projektu, a konkretni rezultat okruglog stola biće objavljivanje zbornika radova i rezultati pilot istraživanja, koje je urađeno za potrebe ovoga skupa.

Mediji su na veoma dobar način propratili održavanje Okruglog stola. Informacije i kraći prikazi do sada su se pojavili na više od 10 elektronskih portala, objavljen je kraći tekst u *Politici*, a RTV je prikazale izveštaj sa skupa, kao i intervju sa učesnicima. Posebno je značajno naglasiti da je internet portal za traženje posla *Infostud* vest o skupu postavio kao dobar primer za mogućnost zapošljavanja ljudi u Vojvodini.

Balkankult fondacija, 11000 Beograd, Nemanjina 4, 21000 Novi Sad, Đorđa Jovanovića 9, Srbija
Tel/fax: + 381 011 3621763, 3621762, 3621760, 021 553830
web: www.balkankult.org, Email: atwork@balkankult.org